

MNOHO POZITIV V JEDNÉ DOHODĚ?

VOJTĚCH KOTECKÝ

Mgr. VOJTĚCH KOTECKÝ, Ph. D.
Zabývá vztahem české ekonomiky
a environmentální politiky. Působí
v Centru pro otázky životního prostředí
Univerzity Karlovy. Deset let byl
programový ředitel Hnutí DUHA a člen
Rady vlády pro udržitelný rozvoj, poté
působil v pražském institutu Glopolis.

Kterak evropská Zelená dohoda přispívá
k ochraně přírody? Snadná otázka, těžší
odpověď. Hlavně proto, že záleží na dvou
zrádných otázkách: Co je Zelená dohoda?
A co přispívá k ochraně přírody?

Dohoda totiž není formální dokument, ný-
brž rámcový program, do něhož spadají
desítky dílčích iniciativ. Některé z nich se
pohybují na neurčitěm pomezí. Například
nová strategie biodiverzity – která patří
mezi vlajkové lodi Zelené dohody – nav-
huje, jak posílit rozmanitost venkovských
krajin v Evropě. Jenomže praktické pro-
vedení je skoro kompletně v rukou agrár-
ních dotací, které si ministři zemědělství
nekompromisně stáhli pod svoji kontrolu
a dokonce výslovně odmítli, aby se přispě-
vek k Zelené dohodě uváděl být jenom jako
jeden z papírových cílů příslušné legislativy.
Za druhé některé iniciativy nesporně a bez-
prostředně slouží k ochraně přírody; řada
dalších na ni ovšem má větší nebo menší
vliv, ačkoli převážně slouží jinému účelu.
A u mnoha položek by se jakákoli souvis-
lost nejspíš musela hledat s elektronovým
mikroskopem. Proto nejspíš dává smysl,
abychom celý program rozdělili na tři hro-
mádky.

NÁVRHY, KTERÉ CHRÁNÍ BIODIVERZITU

Několik položek Zelené dohody přímo slou-
ží k ochraně biologické diverzity. Středo-
bodem je samozřejmě formální *Strategie
v oblasti biologické rozmanitosti do roku
2030*, kterou sestavila a před dvěma lety
představila Evropská komise. Shrnuje smě-
řování a rámcově naznačuje řadu dílčích
záměrů. Velká část konkrétních projektů,
o kterých ještě bude řeč, se poprvé objevila
právě ve Strategii. Obsahuje řadu pozoruhodných bodů: do konce dekády vyčlenit
10 % zemědělské půdy coby drobné bio-
topy, renaturalizovat 25 000 kilometrů řek,
čtvrtinu zemědělství převést na ekologické
hospodaření, snížit rizika pesticidů o 50 %

a spotřebu syntetických hnojiv o 25 %, vy-
členit 30 % unijní souše a 30 % moří pro
chráněná území všeho druhu a po 10 % pro
"striktně" chráněná území atd.

Nicméně strategie jsou pouze koncepční,
nezávazné dokumenty. Praktické naplnění
závisí na tom, co unijní státy řeknou na
prováděcí legislativu. Nad každou dílčí po-
ložkou se pak otevře úplně nová diskuse.
Bylo to vidět právě u vyčlenění desetininy
zemědělské půdy na neproduktivní prvky.
Národní ministři bez větších diskusí vzali
strategii na vědomí. Když ale Evropská ko-
mise posléze navrhla identický bod coby
podmínku pro příjemce do nových pravidel
agrárních dotací, setkala se s rozhořčeným
odporem většiny členských států i euro-
poslanců.

Komise postupně představuje také kon-
krétní praktické návrhy. Leitmotivem příš-
tích několika let nejspíše budou nová pravidla
ekologické obnovy (*Nature Restoration
Law*), nejambicióznější unijní legislativa
v ochraně přírody od roku 1992, kterou
Evropská komise měla navrhnout na konci
března, ale kvůli válce ji odložila. Prozatím
není úplně jasné, co v ní přesně bude. Mluví
se hlavně o dvou pilířích: rámcových právně
závazných cílech obnovy vybraných feno-
ménů a institucionálních strukturách včetně
procesů nebo metrik. Nová legislativa tedy
nezajistí konkrétní obnovní projekty – které
vzhledem k rozmanitosti evropských krajín
ani nejde unifikovat –, ale vytvoří pro ně
prostor.

Druhým velkým návrhem je nová legislativa
(formálně návrh *nařízení, které má omezit
odlesňování a znehodnocování lesů způso-
bené EU*), jež má z evropských dodavatel-
ských řetězců vyloučit ničení biotopů za
hranicemi unie. Unijní ekonomiky importují
komodity, jejichž produkce způsobuje od-
lesnění asi 200 000 hektarů ročně. Škody
na biodiverzitě jsou nejspíš srovnatelné
s dopady, které má hospodaření s krajinou
uvnitř zemí EU. Velké firmy se začínají sys-

tematicky zabývat vlivem svých dodavatelů na přírodu. Vznikla i řada praktických instrumentů, které umožňují sledovat původ a toky konkrétních surovin. Návrh proto vyžaduje po importérech, aby z dovozu vyloučili šest nejvíce rizikových komodit (palmový olej, sóju, hovězí maso, kávu, kakao a dřevo), pokud při jejich produkci došlo k odlesnění. Projednává jej již rada ministrů a Evropský parlament. Organizace na ochranu přírody prosazují jeho rozšíření ve dvou bodech: přidat další kritické komodity (kukuřici a kaučuk) a nelesní biotopy (savany, stepi, mokřady).

NÁVRHY S VELKÝM VLIVEM NA BIODIVERZITU

Kromě toho Evropská komise postupně přichází s několika většími projekty, které nejsou přímo určeny k ochraně biodiverzity, ale mají na ni potenciálně velký vliv. Prozatím jde především o tři velké strategie. Nová *Půdní strategie EU* navazuje na pokus o legislativu na ochranu půdy, kterou Evropská komise neúspěšně prosazovala počátkem minulých dekád. Přichází s řadou dílčích a užitečných iniciativ. Je impresivní, nakolik se snaží podchytit různé rozměry a příčiny problému. Na první pohled sice neobsahuje žádný velký průlom. Komise v ní nicméně anoncuje, že ve 2023 navrhne novou a silnou legislativu. Zjevně ale teprve rozmýšlí konkrétní obsah.

Návrh *Lesní strategie EU* do roku 2030 je poměrně vágní. Nejspíš to nešlo jinak: lesní ekosystémy, pěstování lesů i národní lesnické regulace různých evropských zemí se liší natolik, že roubovat na ně shodná pravidla lze jen v nevelké míře. Chystaná strategie viditelně klade velký důraz na multifunkční využití a přírodě blízké hospodaření. Návrh vyvolal poměrně silný odpor

řady členských států včetně některých, jež bývají většinou spíše vstřícné vůči ochraně přírody, například Švédska a Finska s jejich silně intenzivním modelem pěstování lesa. Proto není nepravděpodobné, že ve strategii ještě dojde k nemalým změnám.

Třetím takovým návrhem je takzvaná strategie Z vidlí na vidličku (*Farm to Fork*), která má koncepčně pojmut reformu zemědělství a potravinářství. Souvislost s ochranou přírody je očividná. Relevantní části se ovšem z velké části překrývají se Strategií biologické rozmanitosti: oba dokumenty vznikly paralelně a byly zveřejněny zároveň.

Patrně nejdalekosáhlejší dopady by mohly mít velké legislativní projekty, které chtějí vytvořit motivující prostředí pro komerční podniky, aby snižovaly svoji vlastní environmentální stopu. Největší pozornost se věnuje dvěma bodům. Takzvaná unijní *taxonomie* je sada technických screeningových kritérií, jež slouží coby pobídka pro finanční investory, kam směřovat prostředky. Návrh nové *směrnice o nefinančním reportování* přiměje větší firmy, které to ještě nedělají, aby systematicky auditovaly environmentální a sociální konsekvence svého podnikání.

Obojí má stejný účel – nezávazně popíchnout podniky, aby více rozmýšlely, co, jak a proč dělají. Trhy totiž v environmentálním riziku více a více vidí důležitou informaci o firemním zdraví. Jenomže zatímco emise skleníkových plynů šlo rychle převést na univerzální a poměrně snadno měřitelný indikátor, biodiverzita, péče o půdy nebo kvalita vody jsou komplexnější a hůře se kvantifikují. Praktické provedení proto postupuje pomaleji. Důležitým úkolem příštích let bude mapovat priority a vyvinout efektivní kritéria, která by umožnila tyto

účinné instrumenty nasadit také ve prospěch evropské ochrany přírody.

NÁVRHY, KTERÉ S BIODIVERZITOU MOHOU TROCHU SOUVESET

Když se členské státy unie shodly, že chtějí naplnit Pařížskou dohodu a někdy kolem půle století dosáhnout čisté nuly v emisích skleníkových plynů, pověřily Evropskou komisi, aby postup rozepsala do opatření pro konkrétní sektory. Proto vznikají desítky dílčích projektů.

Některé s ochranou přírody částečně souvisí – možná nejdůležitější jsou iniciativy na podporu výroby energie z obnovitelných zdrojů (viz FOP 4/2021). Nezanedbatelné souvislosti může mít také třeba chystaná vlna renovace budov a další programy ve stavebnictví. Řada položek se s biodiverzitou nepotkává nejspíš skoro nijak: kupříkladu čistá výroba oceli, takzvané uhlíkové clo nebo budování nabíječek pro elektromobily.

Zelená dohoda je bezesporu jedním z největších kroků dopředu, které evropská ochrana přírody v posledních dekádách udělala. Nicméně pokud chceme porozumět, kam tyto kroky míří, nejspíš bude lepší nemluvit o Zelené dohodě, nýbrž ji rozebrat na prvočinitele a postupovat per partes.

